

Tradicijske pjesme vinkovačkog kraja

Petrlić, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:499579>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-17**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Engleski jezik i književnost i hrvatski jezik i književnost

Martina Petrić

Tradicijske pjesme vinkovačkog kraja

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Ružica Pšihistal

Osijek, 2019.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Katedra za hrvatsku književnost

Diplomski dvopredmetni studij engleskog jezika i književnosti (nastavnički smjer) i hrvatskog jezika i književnosti (nastavnički smjer)

Martina Petrić

Tradicijske pjesme vinkovačkog kraja

Diplomski rad

Znanstveno područje: humanističke znanosti, polje: filologija, grana: teorija i povijest književnosti

Mentor: prof. dr. sc. Ružica Pšihistal

Osijek, 2019.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum

Marina Feblid 0122012483
ime i prezime studenta, JMBAG

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
1. UVOD	2
2. O SELU	3
3. TRADICIJA I OBIČAJI	4
4. TRADICIJSKE PJESME	5
5. GODIŠNJI OBIČAJI	6
5.1. Poklade	6
5.2. Korizmeno vrijeme i Uskrs	9
5.2.1. Cvjetnica.....	9
5.2.2. Veliki tjedan.....	10
5.3. Proljetni ciklus	13
5.3.1. Tijelovo (Brašančevo).....	13
5.3.2. Prvi svibnja.....	13
5.3.3. Spasovo.....	14
5.5. Ljetni ciklus	17
5.5.1. Žetva.....	17
5.5.2. Pečenje rakije.....	23
5.6. Jesen	25
5.6.1. Berba kukuruza.....	25
5.6.2. Berba grožđa.....	27
5.7. Adventsko vrijeme	28
5.7.1. Badnjak.....	29
6. ŽIVOTNI OBIČAJI	30
6.1. Rođenje	30

6.2. Svadba (svatovi)	31
6.3. Smrt i ukop	38
7. PJESME KROZ GODINU	43
8. ZAKLJUČAK	49
9. MANJE POZNATE RIJEČI	50
10. KAZIVAČICE	50
11. LITERATURA	51

SAŽETAK

U ovom diplomskom radu opisani su tradicionalni narodni običaji i pjesme u selima vinkovačkog kraja u razdoblju od 1950 do danas. Sela vinkovačkog kraja, Otok, Komletinci, Ivankovo, Vođinci i Stari Mikanovci, čiji su običaji i pjesme u ovom radu opisani, značajno su obogatili ne samo vinkovački kraj, nego i cijelu Hrvatsku. Opisani su običaji i pjesme prema kazivanju osoba koje su rođene oko tridesetih godina 20.stoljeća te prema literaturi i zapisima hrvatskih etnomuzikologa i istraživača hrvatske kulturne baštine. Zbog sve brže izmjene trendova u svemu, pa tako i u glazbi i običajima, baština bi mogla biti zaboravljena. Tomu sigurno pridonosi i značajno iseljavanje mladih izvan Hrvatske, a i sve manji interes mladih za tradicijsku glazbu i pjesme te njihove nove milenijske vizije. Najvažniju ulogu u očuvanju tradicije vinkovačkog kraja danas imaju brojne manifestacije i smotre, a među njima je, u prvim redovima, revija divojaka, snaša i momaka *Mladost i ljepota Slavonije* koja se održava upravo u Starim Mikanovcima već 53 godine. Također, u vinkovačkom kraju, očuvanju tradicije pridonose i vođinačke *Igre na bedenku*, ivankovačka priredba *Sve se čaje okupiše*, folklorne večeri na vinkovačkim jesenima te državna smotra folkloru u Zagrebu na kojem članovi ovdašnjih KUD – ova redovito prikazuju svoje običaje i pjesme.

Ključne riječi: *tradicija, običaji, pjesme, bećarac, kolo*

1. UVOD

U ovome radu navedene su tradicijske pjesme i običaji iz sela u okolici Vinkovaca. Spomenuta sela su Stari Mikanovci, Vođinci, Ivankovo, Komletinci, i Otok. Budući da su pjesma i običaj neodvojivi pojmovi, opisani su godišnji i životni običaji u slavonskom selu i pjesme koje su se pjevale uz pojedine običaje. U prvom poglavlju opisani su pojmovi tradicija i običaji, u drugome tradicijske pjesme. Treće poglavlje ovoga radi sadrži opisane najvažnije godišnje običaje u koje ubrajamo korizmene i uskrsne običaje, proljetni ciklus običaja, ljetni (poljodjelni), jesenski ciklus te običaji vezani uz adventsko vrijeme i Božić. Od životnih običaja spomenuta su tri najvažnija trenutka u čovjekovu životu, a to su rođenje, svadba i smrt. Uz neke običaje, kao npr. rođenje i krštenje, nije bilo zapisanih nikakvih pjesama, ali običaj je naveden u radu. Peto poglavlje govori o pjesmama koje se pjevaju u bilo koje doba godine, neovisno o običajima. Vrijeme koje obuhvaća ovaj rad je druga polovica 20. st., vrijeme od četrdesetih pa sve do devedesetih godina ili čak do kraja stoljeća. Period običaja koji se opisuju ne može se precizno odrediti jer su tradicija i običaji živi i mijenjaju se zajedno s novim generacijama pa tako neki ljudi više, a neki manje drže do običaja. Na ovaj rad me najviše potakla moja osobna ljubav prema pjesmi, kolu i običajima te moje dugogodišnje članstvo u KUD-u „Šokadija“ Stari Mikanovci u kojem sam 15 godina bila počimajla. Danas sam zbog privatnog života samo povremeno aktivna u istom KUD- u. Za potrebe ovog rada govorile su mi kazivačice Ana Frković i Mara Milošević iz Starih Mikanovaca te Eva Marošević, Mara Dučmelić i Eva Kovandžić iz Vođinaca. Moram napomenuti da mi gđa. Ana Frković nije htjela pjevati jer je žalovala sestru koja joj je umrla prije 3 mjeseca.

2. O SELU

Iako živimo u modernom dobu 21. stoljeća, kojeg obilježavaju tehnološki, gospodarski i industrijski napredak, očuvanje tradicije i dalje nije zaboravljeno. Tomu u prilog idu brojni radovi etnologa i folklorista, njihova terenska istraživanja i zapisi, suvremeni studij etnologije i folkloristike te uloga Instituta za etnologiju i folkloristiku. Dakako, jedan od najvećih i najpoznatijih simbola hrvatske tradicijske kulturne baštine je i ansambl narodnih plesova i pjesama Hrvatske, Lado. Međutim, puno toga na brojnim hrvatskim područjima, pa tako i u Slavoniji, nije zabilježeno u knjigama i radovima. Svako se slavonsko selo razlikuje od svoga susjednog sela, kako po govoru, tako i po pjesmama i običajima. Iako slični, razlikuju se u neznatnim sitnicama, kao što npr. *blagoslov* mladencima u jednom selu daju roditelji, a u drugom ga daje kum. Stoga je potreban dugotrajan rad na zapisivanju svih običaja i pjesama. Danas je teško pronaći starije ljude koji su voljni pričati (*kazivati*) o svim običajima i pjesmama kojih se sjećaju iz mladosti. Ti dragocjeni, autohtoni Slavonci, *šokci*, s ponosom govore o onome čemu su svjedočili. Kazivačice koje sam pronašla, žene su koje su rođene u Vođincima i Starim Mikanovcima, stoga su mogle vjerodostojno kazivati o običajima i pjesmama u tim selima. Razgovarajući s njima, stekla sam dojam da im je svima život bio puno bolji nego danas iako su doživjele danas možda nezamislive događaje (npr. dogovoreni brakovi). Za razliku od današnjice, u njihovo vrijeme život se, osim u centru, odvijao ispred kuća i u kolu, a danas se rijetko po selima može vidjeti da itko uopće sjedi. Posljedica je to mnogobrojnog iseljavanja mladih ljudi izvan sela, a i dugogodišnjeg pada nataliteta (svećenik u Mikanovcima je iznio podatak da je samo ove 2019. godine u selu bilo 23 sahrane, a samo 5 krštenja.). Teta Ana kaže kako su ljudi nekada na selu bili povezaniji, svi su znali svaku kuću, svako dijete, pa čak i koja je čija stoka u selu. Danas su ljudi povezaniji nego ikad prije putem „društvenih“ mreža, ali su istovremeno i udaljeniji nego ikada prije.

U slavonskim selima kolo je bilo vrhunac svih događanja, u kolo su išli i stari i mladi. Pjevali su Slavonci u kolu sve što im je na umu pa se tako znalo tko komu ima što za reći, tko se kome sviđa, tko se svađa itd. Uglavnom su momci i cure jedno drugome pjevali o ljubavi i „ašikovanju“, a pjevalo se i inočama, policajcima (nekada milicajcima), popovima itd. Kolo se plesalo u gotovo svakoj prilici, bilo to vezano uz godišnji ili životni

običaj. Ono je alfa i omega svake zabave i svadbe, bilo seoske, bilo gradske. U kolo se može uhvatiti svatko tko želi, tko ga zna ili ne zna igrati. U kolu postoje velike mogućnosti improvizacija i ne mora se striktno plesati po melodiji. Ovdje plesači dirigiraju glazbi (Vinkešević 1989: 217). Kolo se opisuje kao funkcionalan društveni događaj kojim se simbolički pokazuju odnosi pojedinaca u zajednici. Za iščitavanje toga odnosa sasvim je nerelevantno koje se od kola izvodi, kojim plesnim koracima i kojim napjevom. Gledajući i slušajući izvedbu kola, upućeni mogu iščitavati odnose među pojedincima, a oni svojim udjelom u izvedbi kola odašilju poruke pojedincima i/ili zajednici kojoj pripadaju. (Ceribašić, 1994: 149). Razlikuje se više vrsta kola, no o kolima bi se morao napisati poseban rad pa to u ovome radu ne treba ni analizirati.

Čini se da je u prošleme stoljeću vrsta pjevanog kola bez instrumentalne pratnje bila dominantna vrsta kola u slavonskoj glazbenoj praksi. Međutim, autori s početka stoljeća ističu izvođenje kola uz instrumentalnu pratnju. Istodobno i žale zbog nestajanja pjevanog kola i duljih pripovjednih pjesama. Njih početkom stoljeća sve više potiskuju kratki tekstovi koji se „pripjevaju“ u instrumentalnom kolu (Ceribašić 1994: 150). Na taj je način vjerojatno i nastalo današnje *Kolo*, prema nekima i *Šokačko kolo, drmež*.

3. TRADICIJA I OBIČAJI

Tradicija prema definiciji znači predanje, usmena predaja historijskog materijala; običaj, poredak, pravila ponašanja koja prelaze od pokoljena na pokoljenje (Klaić, 1988). Još bolji opis pojma tradicija je prenošenje znanja, spoznaja, vjerovanja, legendi, običaja, kulturnih vrijednosti itd. s generacije na generaciju, iz jedne epohe u drugu, bilo usmenom ili pismenom predajom, odgojem i drugo (Anić, 2006). Običaj bi bio način života, rada, ponašanja itd. koji se ustalio u nekoj zajednici i koji se kao takav poštuje i prenosi s naraštaja na naraštaj (*narodni običaji*) (Anić, 2006). Dakle, iako mnogi poistovjećuju tradiciju i običaje, to su dva različita pojma jer održavanjem tradicije prenosimo običaje koji se pak mogu kroz dugi niz godina izmijeniti. Narodni običaji, u prvom redu seoski, imaju naziv *godišnji* običaji, pored toga inače i naziv *kalendarski, ročni* pa *periodički*. Svaki se od njih održava na uvijek određeni datum ili kratki period kalendarske godine,

vezan je za taj rok u godini i narod ga svake godine, dakle periodički, ponavlja i svagda nanovo proživljava (Gavazzi, 1991 : 9). S druge strane, postoje životni običaji koji su vezani za život pojedinca i njegove najvažnije trenutke u životu. Rođenje i krštenje, svadba, smrt tri su glavna trenutka u svačijem životu. Stoga su i nastali mnogobrojni običaji vezani za njih, osobito za svadbu. Slavonija i Srijem imaju iznimno bogatu riznicu narodnih običaja koji, zbog opsežnosti, nisu opisani u ovome radu.

4. TRADICIJSKE PJESME

Kada govorimo o tradicijskim pjesmama, možemo reći da su one vrlo važan dio hrvatskog kulturnog identiteta. Pjevaju se kroz cijelu Hrvatsku, a sela vinkovačkog kraja imaju posebne lirske oblike pjesama. Već spomenuti kratki tekstovi koji su se „pripijevali“ u kolu su rimovani deseterački dvostihovi, a Janković ih naziva „pismice“. To su napjevi u kolu, a ovisno o prilici u kojoj se izvode, mogu biti bećarci, svatovci, pokladovci, drumarci i kolski napjevi. U svom *Uvodu* uz I. knjigu *Šokačkih pismica*, 1967., Slavko se Janković pita zašto su *pismice* malo gdje do sada književno – stručno zapažene i proučene i zašto se zbog svoje brojnosti i dugogodišnje sveprisutnosti u narodu, pa tako i vrijednosti, ne svrstavaju u samoniklu podvrstu lirskih (najčešće: ljubavnih) pjesama, kako se to po podvrstama svrstavaju lirske romanse, soneti ili balade (Grgurovac, 2005: 8). Tradicijske pjesme vinkovačkog kraja možemo svrstati u nekoliko kategorija:

- Deseterački napjevi – bećarac, svatovac, drumarac, pokladovac
- Svatovski obredni lirski oblici – napjevi, molitve, blagoslov, zdravice
- Pjesme za rad – pjesme koje su se pjevale prilikom berbe kukuruza ili grožđa
- Kola uz instrumentalnu pratnju
- Šetana kola

Zanimljivo je da su se u Slavoniji sve igre, poskočice i kola zvali zajedničkim imenom *igre*. Brojne tradicijske narodne pjesme zapisane u selima okolice Vinkovaca danas su obrađene popularnim žanrom i nadograđene veselijim ritmom kako bi bile prijemljivije mlađim generacijama; npr. pjesme *Sinoć kad je pao mrak*, *Škripi đeram*, *I dođi lolo*, *Gori lampa nasrid Vinkovaca* i druge. No, glavni simbol Slavonije i Srijema je svakako *bećarac* koji je stavljen na UNESCO – vu listu svjetske nematerijalne baštine. Bećarac je veseloga i

vedrog teksta, najčešće prožet alegorijama i metaforama (*Čet'rizvizde nasred neba stoje, to su oči, loline i moje*). Naziv potječe od turske riječi *bekjar*, koja u hrvatskoj jezičnoj uporabi *bećar* označava mladoga neženju, momka samca, lolu, bekriju, veseljaka sklonoga raskalašenom životu, pretjeranom jelu i piću, te ženama. Pjevao se najviše na svadbama i drugim prigodama kada se narod okupljao na veselje (Ferić, 2013: 86). Prema Jankoviću, bećarac označava samo vrstu napjeva, a ne samo pjesme (riječi). Bećarac je najpopularniji jer se ta vrsta napjeva redovito izvodi uz instrumentalnu (tamburašku) pratnju, a ostali deseterački napjevi se pjevaju a capella (samo vokalno). Danas postoje novije i brže verzije bećaraca i svatovaca, a razlog tomu je vjerojatno tamburaška pratnja jer tamburaši ne mogu svirati tako sporo kako su se nekada izvodili deseterački napjevi. Zbog toga kazivačice kažu za napjeve iz prve polovice 20. stoljeća da su „*starovirski*“, a one pjevaju *nove*, brže. Ti noviji oblici danas se izvode u većini kulturno – umjetničkih društava. Jedna od kazivačica kao odgovor na pitanje kad su se koji pjevali i kako, rekla mi je: *Ma to kako 'ko voli, kako mu dođe! Al mi smo ženske pjevali uvijek na drugu ariju od muški'*.

Deseterački napjevi, osobito bećarci, pjevali su se tokom cijele godine, u svim prilikama i neizostavan su dio svih običaja, bilo godišnjih ili životnih.

5. GODIŠNJI OBIČAJI

Kroz godišnji ciklus, velik je broj običaja koji su vezani za određeni datum ili period od nekoliko dana (npr. prvi i drugi dan Božića, žetva je trajala po tri do četiri dana). Kako su podložni promjenama, u nekim krajevima se neki običaji gube, neki ostaju, ali su općenito, kroz cijelu Hrvatsku godišnji običaji održavani s istom ili sličnom svrhom.

5.1. Poklade

*„Poklade su, poklade su i ludi su dani
Tu se nađe, tu se nađe i žena pijani“*

Poklade su i danas jedan od najzanimljivijih običaja u selima vinkovačkog kraja, osobito djeci. U okolici Vinkovaca poklade se još zovu *maškare*, *fašanke* i *bušari*. U svim selima ljudi su se maskirali u razne maske, žene su se oblačile u muškarce i obrnuto, a oni

što idu u „*bušare*“ su se najčešće oblačili u životinje ili razna strašila kako bi zastrašili domaćine po selu. U Vođincima i Starim Mikanovcima žene su se najčešće maskirale u muškarce i muškarci u žene, djevojke u snaše i obrnuto, zatim u cigane, gatare, dimnjačare itd. Nije svaka žena znala jahati konja kako bi maskirana u muško mogla jahati s ostalim momcima kroz selo. Muški su pod maskama jahali kroz selo i vozili žene i djecu u kolima pjevajući *pokladovce*, deseteračke dvostihe u određenoj melodiji. U nekim mjestima su pokladovac zvali „*bušarac*“. Ovaj folklorni običaj dopuštao je maškarama i bušarima da slobodno govore i rade što hoće (naravno, u normalnim granicama) pa je tu znalo biti razuzdanosti, ludila, a rakija je bila u neraskidivoj vezi sa svima.

Biž'tedico, evo su bušari!

Ja sam bižo kad sam bio mali!

Poklade su da se veselimo

A korizma da se žalostimo!

O poklada bit ću nova mlada!

A o Dova, bit ću snaša nova!

Kad sam mlada udovica bila

U bušare jako sam volila!

Oj poklade jedne u godini

Lolo moja, jedan u rodbini!

Poklade su da pjevaju lole,

A korizma da se babe mole!

Oj poklade idite polako,

Ja i dika volimo se jako!

Ovi navedeni pokladovci su jedni od najpristojnijih. Pokladna povorka pršti od muških pokladovaca koje u narodu zovu *sramotskim* pokladovcem.

Curo moja, visoki jablane,

Je l' ti mjesec vidio tabane?

Nema sela di se nisam skito,

Ni curice koju nisam pito.

Zadnji dan poklada, na pokladni utorak, još se momci i djevojke oblače u bušare i zabavljaju se po selu dok crkveno zvono ne nagovijesti da je stigla Korizma.

Slika 1. Pokladni jahači – bušari, oko 1960. (Raić, 2016: 142)

5.2. Korizmeno vrijeme i Uskrs

5.2.1. Cvjetnica

Iako danas nema bit i smisao kakav je nekad imao, ovaj običaj danas se obilježava samo ranojutarnjim umivanjem u sezonskom cvijeću i crkvenim obredom. U Privlaci kod Vinkovaca zabilježen je običaj da djevojke ranom zorom kite bunare i tarabe i ulaze u dvorišta pjevajući *Ja urani Jelo*.

Ja urani, Jelo – ja urani vita Jelo

Ranom zorom, Jelo – ranom zorom, vita Jelo

Na Cvitnicu samu, Jelo – na Cvitnicu samu, vita Jelo

Vodu grabit, Jelo – vodu grabit, vita Jelo

Bunar kitit, Jelo – bunar kitit, vita Jelo

Rosnim cvićem, Jelo – rosnim cvićem, vita Jelo...

Domaćin kuće bi ih darovao jajima (a danas bi vjerojatno novcima ili slatkišima), a one odgovaraju:

Fala, fala, Jelo – fala, fala, vita Jelo

Svekrvice, Jelo – svekrvice, vita Jelo

Što si jaja dala – što si jaja dala

(Njikoš, 1970:15)

Na Cvjetnicu se išlo u crkvu i nosile su grančice raznog sezonskog cvijeća ili procvalih grana voćaka. Danas se iz nekog razloga nose grančice masline jer je Isus dočekan mahanjem maslinovim i palminim granama, ali one uopće nisu karakteristične za područje Slavonije. Stoga bi bilo opravdano koristiti granu bilo kojeg ovdašnjeg stabla.

5.2.2. Veliki tjedan

U svakom se selu u okolici Vinkovaca pjevala *Muka*. U Starim Mikanovcima se nekada pjevala Muka po ulogama, ali se u poslijeratno vrijeme prestalo. No, članovi KUD-a „Šokadija“ obnovili su tu tradiciju i u zadnjih 15 godina muka se opet pjeva s podijeljenim ulogama i u skupini, i to dvoglasno. Svećenik uvijek ima ulogu Isusa. U većini slavonskih sela danas se muka samo čita.

U Vođincima su *Vođinačke počimajle* pjevale pučke crkvene pjesme *Sveta Djevo Marijo*, *Gospin plač* i *Isukrst nam slavni*. Pjevao se i *Križni put*, *Na čast uskrsnuloga*.

Slika 2. *Počimajle* na Križnom putu (Svirac, 2016: 36)

Gospin plač

Poslušajte, braćo mila

*Gorku muku gospodina
Isukrsta božjeg sina
Koji za nas na se prima
I zaradi našeg mira
Gdje na križu gor umira.
Vi pošteni redovnici
Isusovi namjesnici,
Crkve Božje porušite,
Za Isusom procvilite,
Narod na plač pobuđujte;
Za Isusom s njim tuguje
I slušajte mirno sade
Majke Božje teške jade.*

Ova pjesma ima oko 500 stihova, i nigdje se ne pjeva cijela, nego se obično samo prva strofa otpjeva.

Pjesma *Puče moj* pjeva se na Veliki petak:

*Puče moj, što učini tebi
Ili u čem ožalosti tebe
Ja radi tebe bičevima udarih Egipat
s prvorođencima njegovim,
a ti mene predade, da me bičuju. Puče moj...
Ja izvedoh tebe iz Egipta
potopivši Faraona u more Crveno,
a ti mene predade glavarima svećeničkim. Puče moj...*

*Ja pred tobom otvorih more,
a ti otvori kopljem bok moj. Puče moj...*

*Ja pred tobom idoh u stup oblaka,
a ti mene odvede u sudnicu Pilata. Puče moj...*

*Ja hranih tebe u pustini manom,
a ti mene udari zaušnicama i bičevima. Puče moj...*

*Ja tebe napojih vodom spasenja iz stijene,
a ti mene napoji žući i octom. Puče moj...*

U Starim Mikanovcima najpoznatija pučka crkvena pjesma je *Stala plačuć tužna mati*:

*Stala plačuć tužna Mati,
gledala je kako pati
Sin joj na križ uzdignut.*

*Dušom njenom razboljenom,
rastuženom, ražaljenom,
prolazio mač je ljut.*

*O koliko uciviljena
bješe ona uzvišena,
Majka Sina jedinog!*

*Bol bolova sve to ljući
blaga Mati gledajući
muke slavnog Sina svog.*

*Koji čovjek ne bi plak'o
Majku Božju videć tako
u tjeskobiolikoj?¹*

Za sam blagdan Uskrsa pjevale su se crkvene obredne pjesme koje zbog opsežnosti neće biti u ovom radu.

5.3. Proljetni ciklus

5.3.1. Tijelovo (Brašančevo)

Ovaj blagdan ustanovljenja Euharistije na Posljednjoj večeri, u okolici Vinkovaca se najčešće zove *Brašančevo*, a potječe iz 18. stoljeća. Riječ *Brašančevo* dolazi od riječi brašno, od čega se pravi kruh, a on se prilikom sv. Euharistije pretvara u Tijelo Kristovo. Uz prigodne crkvene pjesme, povorka vjernika ide kroz selo i zaustavlja se na „*sinicama*“. To su postaje gdje svećenik izvede kratki obred posvećivanja, a vjernici mole.

5.3.2. Prvi svibnja

U proljeće, nakon Uskrsa, obilježava se niz srodnih običaja kroz cijelu Hrvatsku. Počevši od *prvog maja* pa sve do Duhova, rašireni su svakovrsni ophodi, tzv. *križari*, *krstari*, *kraljice* itd. Tada su okićeni bunari i tarabe raznim zelenilom tipičnim za određeni kraj. U okolici Vinkovaca, u Komletincima, uoči blagdana sv. Filipa i Jakova, djevojke su išle u *filipovčice* (Ivanković, 2003).

Filipovčice, jakobovčice,

Drvce zeleno, jajce šareno. (pripjev iza svakog stiha)

Filip i Jakob goru lomili

drvce zeleno, drvce zeleno...

Goru lomili, Boga molili

drvce zeleno, drvce zeleno.

Da nam Bog dade, da kiša pade

drvce zeleno, drvce zeleno.

Da nam Bog dade, da kiša pade

drvce zeleno, drvce zeleno.

Da kiša pade, da trava raste

drvce zeleno, drvce zeleno.

Da trava raste, da paun pase

drvce zeleno, drvce zeleno...

(Njikoš, 1988: 148)

Osim slavljenja prvog svibnja, postoje i društveni cilj ophoda filipovčica, vjerojatno noviji, ali ne manje značajan je i folklorni gdje bi odraslije djevojke išle u filipovčice da se pred čitavim selom pokažu kao udavače, u svoj gizdi, nakitu i vrsnim tkanjem (Gavazzi, 1988: 60).

5.3.3. Spasovo

Nakon prvog svibnja, od proljetnih običaja, poznat je i običaj *Križara* koji se obilježava na Spasovo – četrdeseti dan nakon Uskrsa.

„Bitno je u slavonskih križara, da dječaci i djevojčice prirede u predvečerje Spasova osobit križ, okite ga cvijećem, zrcalom i svetom slikom. Povorka na čelu s krstonošom obilazi kuće u kojima ima dječaka ili djevojaka za udati. U kućama su ih darivali novcima, bombonima, kolačima, kraherom i šabesom (Ivanković, 2003). Prolazeći selom pjevali bi popijevke.

Pjesma iz Slavonije:

Svi križi božji

Podigoše se,

A mi idemo

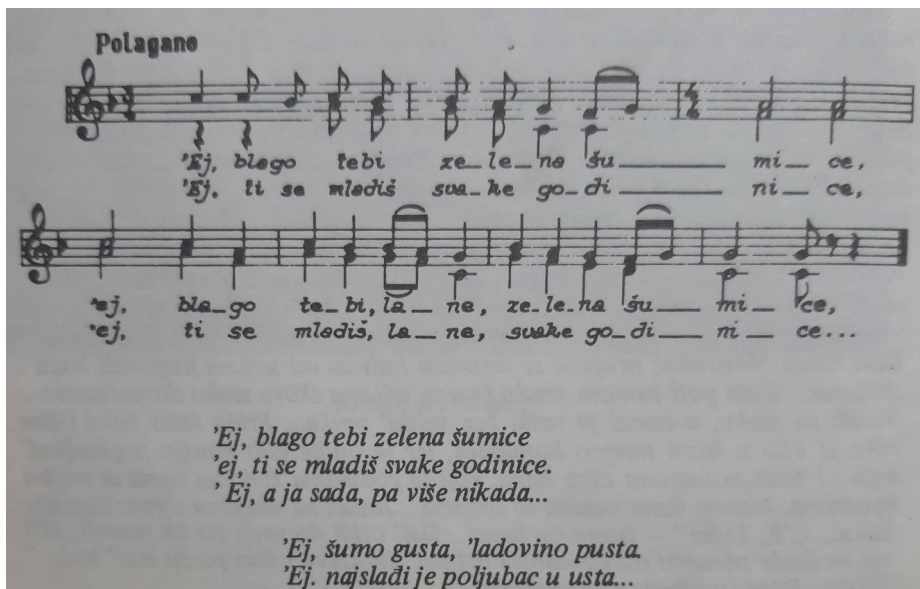
U vaše dvor(ov)e

Na pune stole.

Tko nas daruje

Ti njega Bože!

„U tišini prostrani livada i drevni slavonski šuma, Komletinčani su uoči 1.svibnja pozdravljali buđenje svoje vjekovne zaštitnice – šume... Pripovida baka Oliva, da su iz svakoga kraja; Antino, Vezir, Apčevci i Blaževci išle divojke u livade i šume u filipovčice uoči blagdana Filipa i Jakoba... Sa curama su išli momci koji su im sikli grane u livadama i šumi...divojke bose i obučene u bile skute i marame... U livadi bi se pivalo i igralo... Momci bi dobacivali odsječene grane, a divojke bi kupile najbolje...Onda su prolazili kroz selo na kolim i pjevali, a seljani ih gledali i komentirali“ (Njikoš, 1988: 146).

Polagano

'Ej, blago tebi ze_le_na šu mi_ ce,
'Ej, ti se mladiš_sva_ ke go_ di ni_ ce,

'ej. bla_ go te_ bi, la_ ne, ze_ le. na šu mi_ ce,
'ej. ti se mladiš, la_ ne, sva_ ke go_ di ni_ ce...

'Ej, blago tebi zelena šumice
'ej, ti se mladiš svake godinice.
'Ej, a ja sada, pa više nikada...

'Ej, šumo gusta, 'ladovino pusta.
'Ej, najsladi je poljubac u usta...

Slika 3. Zapis pjesme, *Blago tebi zelena šumice* (Njikoš, 1988: 146)

Bile vile di ste bile

Mi smo goru polomile,

Ivana smo ostavile.

Kleto drvo, topolovo

I još glogovo...

(Njikoš, 1998 :146)

Pjesmu su nastavili bećarcem kojeg su pjevali i cure i momci:

Bećarino, moja fina lolo,

Kad si bećar, 'ko te ne bi vol'o...(Ivanković, 2003)

Ovaj običaj *filipovčica* u Komletincima i Otoku, vrlo je srodan jurjevskim običajima u sjeverozapadnim krajevima Hrvatske. Slično kao i jurjevski djevojački ophodi u Turopolju, u Srijemu djeca obilaze selo u procesiji sa zelenim granama i pjevaju, a pred kućom gdje bi bio momak za ženidbu, znali bi pjevati:

Ovdi nama kažu

Kirijo leližo! (pripjev iza svakog stiha)

Momče neženjeno

Il ga vi ženite,

Il ga nama dajte,

Da ga mi ženimo

S našom krstonošom.

(Njikoš, 1988)

Ovi običaji proljetnih ophoda gdje se zaziva Bog da poštedi narod suše i lošeg uroda, a ujedno i nesreće u ljubavi, u Srijemu su zabilježeni samo u Komletincima, Otoku i Privlaci.

5.5. Ljetni ciklus

5.5.1. Žetva

U ljetnom periodu, godišnji, ročni običaji vezani su uz poljodjelske radove kao što su žetva, berba kukuruza, berba grožđa itd. Najvažnija je svakako žetva. Za razliku od današnjice, nekada se žito želo srpom i kosom (želo se i kosilo).

„Dan prije žetve, domaćin bi pokupio u mobu nekoliko susjeda da pomognu. Naravno, istima bi vraćao zaduženo u mobi. Svi žeteoci su stizali zorom na njivu. Obično se želo dva

do tri dana. Muškarci kose, a žene kupe i prave užad od slame za vezanje snopova. Snopove veže muškarac, a zatim svi zajedno slažu snopove u tzv. „*krstake*“, a potom bi žito vozili na *gumno* (mjesto za vršidbu) i tamo ga slagali u tzv. *kamare* (*gamare*). Tu će biti obavljena vršidba“ (Ivanković, 2003: 19).

Slika 4. Vršidba u Starim Mikanovcima (slika preuzeta iz 21. Seminara folkloru panonske zone, Raić, 2016: 144)

Žetva je bila iznimno velik događaj u svakoj kući. U njoj su sudjelovali svi ukućani, rodbina i susjedi. Nekada se sve radilo ručno, ali nakon II. Svjetskog rata pojavili su se strojevi za vršidbu žita. Prije tih *vršalica*, žetva se odvijala kako je gore opisano i tada se to radilo besprijekorno. Kazivačice bi rekle, *ma kakvi kombajni, to nema da je slamčica ostala na polju*. Na polju se bilo od zore do mraka, a tamo se i jelo i pilo. Kako je domaća hrana bila teška, nakon toga je trebalo dosta vina i vode. Osim dobre hrane, žeteoce je održavala i pjesma koja se čula i na polju i kroz selo. Kroz žetvene mobe, na području vinkovačkog kraja, nastale su mnoge tradicijske žetvene pjesme.

Uranile mlade žetelice (kazivačica koja zna pjesmu, nije htjela pjevati jer žaluje).

Diva Marica žito dožela

Umjerenost

Di - va Ma - ri - ca ži - to do - že - la, ži - to do - že - la
tri vin - ca sple - la, ži - tom ih sple - la, vi - nom za - li - la,
ži - tom ih sple - la, vi - nom za - li - la...

*Diva Marica žito dožela
Žito dožela, tri vinca splela.
Žitom ih splela, vinom zalila...
Prvog je splela, žita pšenice
Drugog je splela vina lozice
Trećeg je splela zdravlja veselja...
Koga je splela žita pšenice
Onog' nosite u naše polje
Ne bil' nam polje rodilo bolje...
Koga je plela vina lozice
Onog' nosite u naše brdo
Nek naše brdo vinom urodi!
Koga je plela zdravlja veselja
Onog nosite u naše selo
Nek' nam je selo, zdravo, veselo!*

Slika 5. Zapis pjesme *Diva Marica* (Njikoš, 1970: 30)

Jedna od najljepših žetvenih tradicijskih pjesama, ženska je pjesma „*Tri jetrve žito žele*“ zapisana po prvi put u Starim Mikanovcima (*slika 6*).

Ovim bi putem spomenula kako je izvedba ove pjesme na nosaču zvuka KUD-a „Šokadije“ dobila najviše ocjene stručnog žirija te je ženska pjevačka skupina pohvaljena za najljepšu izvedbu ove pjesme.

TRI JETRVE ŽITO ŽELE

Izvor: „Muzička enciklopedija“ 2, str. 170
 Stari Mikanovci
 Zapisala: T. Brunšmid

Tri je-tr-ve ži-to že-le.
 La-do le mi-le oj, La-de oj!

Tri jetrve žito žele.
 Lado le mile oj, Lade oj!

Tri jetrve žito žele!
 Prva j'žela, snop nažela,
 druga j'žela, dva nažela,
 treća j'žela, tri nažela.
 Onda legle 'ladovati,
 što ste legle ne digle se!

(Stihove dopisao M. Ferić)

Slika 6. Zapis pjesme *Tri jetrve žito žele* (Ferić, 1997:27)

Nakon večere, mladež se obično hvatala u kolo, i plesalo bi se dugo u noć, bez obzira na umor. U Starim Mikanovcima zabilježene su brojne žetvene pjesme: *Tri jetrve žito žele*, *Pšenice su klasale*, *Ječam žito*, *sjeme plemenito*, *Uranile dvi divojke mlade*.

Pšenice su klasale

Pšenice su klasale

Djevojke se sastale

Sastale pa govore

Koja koga vole

Prva voli inega

Druga voli onega

Treća neće ni jednoga

Samo dragog svoga.

Nezaobilazni su bili i bećarci, ne nužno s tekstom žetvenog sadržaja, ali uglavnom jesu.

Žetveni bećarci

Volim s milim žeti i kopati,

Neg s nemilim lade ladovati!

Volim žeti žito položito

Neg ljubiti janje ostavito!

Dika kosi, a ja kupim mala,

Na strnjak sam noge izgrebala!

Ja urani, rosa na strnjaku,

Najsladi je poljubac u mraku!

Zemlja koja nakon žetve nije za oranje „pusti se“ u livadu. Ako se livada ne kosi, koristi se već u proljeće za pašnjak. Kosidba livade može biti poput male žetve. Gazda opet zove susjede u mobu, a prvi koji dođe na livadu je „kozbaša“ čije naredbe slušaju svi ostali (Ivanković, 2003 : 21). Nakon cjelodnevnog jela i pića na livadi, kosci večeraju kod domaćina i ostaju tako uz druženje do dugo u noć uz pjesmu.

Neke od tradicionalnih pjesama koje su nastale uz košnju livade:

U livadi pod jasenom

Veselo

U li-va-di pod ja-se-nom vo-da iz-vi-
 -re, vo-da iz-vi-re, u li-va-di pod ja-
 -se-nom 'aj vo-da iz-vi-re.

U livadi, pod jasenom voda izvire;
 tu se pruža tanka staza, tanka tanana,
 po njoj šeta lijepa Kata — vodu za'vata!
 S' brega joj se momče baca zlatnom jabukom:
 »Uzmi, Kato, uzmi, zlato, moja ćeš biti!«
 »Ne ću, ne ću, mlado momče, imam dragoga!«

Slika 7. Zapis pjesme *U livadi pod jasenom* (Njikoš, 1970:114)

U Starim Mikanovcima se i danas pjevaju dvije pjesme, od kojih je jedna pastirskog ugođaja, ali samo na priredbama i smotrama:

Na livadi pala kiša rosulja

Na livadi pala kiša rosulja

Na djevojci tanka bijela košulja

Nemoj gazit sitnu travu rosulju

Ukaljat ćeš tanku bijelu košulju.

Ti ne vodi za me brigu čovječe

Oprat ću je na potoku doveče.

Oj livado rosna travo, javore

Oj livado, rosna travo,

Javore, javore (pripjeva iza svakog stiha)

Koj' po tebi ovce čuva, zlato moje

Čuvala ih djevojčica

od sedamnaest godina, zlato moje

*Ovce čuva, pjesmu pjeva
di si dragi, što te nema, zlato moje*

5.5.2. Pečenje rakije

„Šljiva je donijela najviše koristi ukućanima...pekao se pekmez, sušila se za zimu – a najviše u rakiju- pošto je rakija u kući bila pravi melem...Pratila je čovjeka od poroda do groba...Ako se krsti dite – rakija je tu, kad je dite bolesno u vrućici – mama bi mu oblačila čarape, koje je prije toga namakala u rakiji šljivovici...Ako se poreže ili posiječe – zalij rakijom, ako otekne – oblog s rakijom, ako izvadiš zub – isperi rakijom, ako te zaboli trbu' – napij se rakije i proći će k'o da si rukom odneo...“ (Njikoš,1988: 168)

Zadnjih desetak godina, nove sorte šljiva urode sve ranije, već oko blagdana Velike Gospe. Stoga se i stari seoski običaj pečenja rakije održava sve ranije, a jedan je od rijetkih kojih se i mladi danas drže. U Starim Mikanovcima sam razgovarala s mladim gospodinom koji redovito svake godine peče rakiju. On je inače dugogodišnji član KUD-a „Šokadija“ iz Starih Mikanovaca i ljubitelj je tradicionalnih slavonskih običaja pa sam ga prilikom pečenja rakije i slikala za ovaj rad. Običaj je da dođu prijatelji „pomoći“ pa je tako i kod njega bilo nekoliko prijatelja koji su uz jelo i rakiju zapjevali bečarce s tematikom rakije.

Oj rakijo, di bi te dobijo

Tri bi dana za tebe kosio

Oj zora sviće, a ja kod Marije

Uranio, pa pijem rakije.

Stara zapisana pjesma koja se obavezno pjeva za to vrijeme, a i danas je *Peče čiča rakiju.*

Peče čiča rakiju

otvorio kapiju

Jedan bezobrazan

privrnio kazan

iscurila rakija

Slika 8. Pečenje rakije – Ivankovo (Njikoš, 1988:173)

Pečenje rakije danas

Slika 9. Pečenje rakije – Stari Mikanovci – vlastiti album

Slika 10. Pečenje rakije – Stari Mikanovci – vlastiti album

5.6. Jesen

5.6.1. Berba kukuruza

Ide jesen, kukuruzi zlate

Diko moja, stalno mislim na te...

Još jedan ranojesenski običaj koji je bio raširen u selima vinkovačkog kraja, ali i u cijeloj Slavoniji i Srijemu, jest branje i komušanje kukuruza.

Obično je domaćin radio mobu na polju kukuruza gdje su ga berači brali rukama. Kada bi se kukuruz dovezao kući, spremao se pod *šupu*, a s mrakom bi započelo i tzv. „*komušanje*“ (skidanje omotača s klipa). Sav se *komšiluk* skupi u dvorištu i pune *sepete* klipovima kukuruza koji se spremaju na *čardak*. Bila je to prilika da djevojke i momci pjevaju jedni drugima.

*Kukuruzi prispili za branje,
Dođi diko, bit će komušanje*

Redovito se nakon završetka komušanja posluži večera, pa se mladi (a i stari) uhvate u kolo.

*Kukuruzi ko dukati žuti
A po selu traljavi kaputi*

*Mila mati, ja ću se udati
Neću tvoje kukuruze brati*

*Avoj moji kukuruzi vrani,
Dali će te roditi ko lani?*

Tri sam dana kukuruze brala

Veselo .

Tri sam da...na ku.ku.ru.ze bra...la, tri sam da...na
ku.ku.ru.ze bra...la! Sa.vi.o se ružmarin diki na šešir
ra.sta_je se dan i noć, diko: „Laku noć!”

Tri sam dana kukuruze brala...
Savio se ružmarin, diki na šešir,
rastaje se dan i noć,
diko: „Laku noć!”
Dok sam diki kupila duvana...
Savio se ružmarin, diki na šešir,
rastaje se dan i noć,
diko: „Laku noć!”

Tri bi dana sokak mirisao...
Savio se ružmarin, diki na šešir,
rastaje se dan i noć,
diko: „Laku noć!”
Od dikina finoga duvana...
Savio se ružmarin, diki na šešir,
rastaje se dan i noć,
diko: „Laku noć!”

Slika 11. Zapis pjesme Tri sam dana kukuruze brala (Njikoš, 1988:176)

Kada domaćin vidi koliko je kukuruz urodio, može odlučiti hoće li biti svatova ili neće. Iz tog razloga su se svatovi uvijek spremali negdje oko kraja rujna ili početka listopada.

5.6.2. Berba grožđa

U Komletincima i Otoku zabilježene su pjesme koje su se pjevale prilikom berbe grožđa. U svim su selima takve pjesme bile slične, samo su melodije bile različite pa tako se u Komletincima pjeva:

Berem grožđe, berem drožđe, bobu mirisavku

Ej berem grožđe, bobu mirisavku. (svatovac)

U svim selim se pjevaju deseterački napjevi na različite melodije, a s istim ili sličnim tekstovima.

Bilo grožđe na čokotu veni

Dođi, diko, pa se sa mnom ženi.

Čuvam grožđe, i mislim na diku

'oće li me čekat' u šljiviku?

Rosno grožđe, ala mi mirišeš

Lolo moja, al za mnom uzdišeš.

Poznata pudarska pjesma *Berem grožđe* zapisana je u okolini Slavonskog Broda, ali pjevala se i u Mikanovcima. Ženska pjevačka skupina ju izvodi samo na privatnim druženjima.

Berem grožđe i crno i bilo

Berem grožđe i crno i bilo, i crno i bilo

Dođi drugo na divane, doć' će lane.

Da mi dođe moje lane milo, moje lane milo

Dođi drugo na divane, doć' će lane.

Da mi moje tužno srce prođe, tužno srce prođe

Dođi drugo na divane, doć' će lane.

Slika 12. Berba grožđa u Starim Mikanovcima (negdje prije pedesetih godina 20.stoljeća)

5.7. Adventsko vrijeme

Ovo razdoblje godine obilježava obilje običaja i pjesama. No ove su pjesme više crkveno pučkog karaktera nego folklorne. Od folklornih oblika mogu se istaći razne nabralice, brojalice i pokoja pjesma. Ovdje ubrajamo blagdan sv. Barbare, sv. Nikole i Sv. Lucije, a svi su oni u vinkovačkom kraju vrlo mladu. Za razliku od nekih dijelova Hrvatske (Međimurje, Dalmacija) gdje se za ove blagdane održavaju razni običaji (npr. Biranja „polaženika“ za Sv. Barbaru), u ovim selim je od svih tih običaja ostalo sijanje pšenice na svetu Luciju¹ kako bi imali lijepo zeleno žito za Božić koje bi simboliziralo plodnost i novi život. Kazivačice s kojima sam razgovarala su rekle da oni nisu imali svetog Nikolu i da su to neki novi običaji. Isto tako su rekle da su svako jutro išle na zornice i da je cijelo adventsko i božićno vrijeme imalo više crkveni, marijanski značaj. Tako su poznate pučke crkvene pjesme *Padaj s neba, Marijo, ti sjajna zornice, Ptičice lijepo pjevaju* i *Visom leteć ptice male*. Tim adventskim pjesmama se izražavala radost rođenja Isusa te zahvala Svetoj Djevici Mariji.

5.7.1. Badnjak

Badnji folkorni običaji u selima vinkovačkog kraja su još ponegdje očuvani, a najvažniji je odlazak na polnoćku gdje se pjevaju pučke crkvene pjesme. Iako neki tumače naziv *badnjak* kao *badanj* (komad drveta, izdubljeni trupac), pravo značenje izvedeno je od staroslavenske riječi *bdjeti*. To je večer kad se bdi i iščekuju rođenje Spasitelja (Gavazzi, 1991).

U vinkovačkom kraju najrašireniji su običaji sa slamom. Gotovo su u svim selima bili isti ili slični kao i u Starim Mikanovcima. Badnji dan započinje radno i svi se ukućani užurbano pripremaju za najveći dan. Domaćini očekuju „*položaj*“. *Položaj* je mlada muška osoba (dijete ili momak) koja prva dolazi u kuću čestitati Badnjak. Pozdravlja pozdravom *Faljen Isus i Marija, čestitam vam Badnjak, Adama i Evu*. Nakon pozrava, odlazi do peći, gdje bi obično bio zapaljen badnjak(drvo) ili do stola pa počinje izgovarati tekst: *Rodilo se, rojilo se, ždribilo se, telilo se, praslilo se, janjilo se, jarilo se, macilo se, leglo se i sve živo i zdravo bilo, pi, pi, pi, pi...* Dok *položaj* izgovara *pi, pi, pi* domaćica ga posipa zrnima žita i kukuruza već unaprijed pripremljenim. Domaćin daruje *položaja* kobasicom, jabukom i kolačima. (Raić, 2016: 162)

Ugođaj na badnju večer je poseban, a obiteljski stol je svečano uređen. Pod *siniju* (stol) se prostre slama, a na stol pšenica zasijana na Sv. Luciju i božićni kruh. Domaćin ili domaćica mole *Očenaš, Zdravo Marijo*, a zatim muško dijete ustane od stola, uzme svijeću i upita ukućane: *Što nam je Bog d'o?* Svi odgovore: *Bog nam je d'o da se veselimo i dobro činimo!* Takvo isto pitanje postavi tri puta zaredom i dobije isti odgovor (Raić, 2016: 162). U narodu je uvriježeno objašnjenje kako se slama prostire na spomen toga kako je i Isus ležao na slamici (tako govori i pjesma *Spavaj mali Božiću*). Nakon večere svi se spremaju i odlaze na polnoćku. Na sam Božić nema zabilježenih osobitih običaja niti pjesama. To je dan kad se obitelj okuplja i ide u crkvu gdje se pjevaju pučke religiozne pjesme. Dani iza Božića u vinkovačkom se kraju obilježavaju samo u crkvenom ozračju, a ide se u selo kod rodbine i prijatelja čestitati prvi, drugi i treći dan Božića. Posebno se ide kod osoba s imenima Stjepan i Ivan koji te dane slave imendan. Druži se, pije, a zaigra se i kolo gdje se čuju bećarci:

Oj Božiću, jedan u godini

Lolo moja, jedan u rodbini!

Razdoblje između Božića i Sveta Tri Kralja siromašno je folklornim običajima i pjesmom. Živ običaj *koledanja* (čestitanja) održava se u jadranskim krajevima, pa i u zapadnoj Hrvatskoj i Međimurju. No, u prošlosti je ipak bio znatno rašireniji na većem prostoru, pa tako i u Srijemu. Ilija Okrugić već 1853. jedva može zabilježiti iz okolice Mitrovice sjećanje na koledanje i dvije pjesme, koje su kao jasan dokaz propadanja starijih izrazito koledskih popijevaka, jer nijedna nema ništa koledsko osim pripjeva „*koledo*“ („*Oj jabuko zeleniko*“ i „*Zaspal Janko pod jablankom*“) (Gavazzi, 1991: 208).

6. ŽIVOTNI OBIČAJI

6.1. Rođenje

U Slavoniji i Srijemu nisu zabilježene nikakve pjesme povodom rođenja i krštenja djeteta. No, valja spomenuti kako su nekada žene radile i nisu bile pošteđene nikakvog posla do samog poroda, a događalo se i da neka žena rodi npr. u polju za vrijeme rada. Rađale su u svom dvorištu, a porađale su ih seoske babice za koje su svi znali. Kazivačica iz Vođinaca kažu da je cijela njezina generacija rođena kod kuće. Tada muževi nisu bili kući i pomagali, nego su pili u „*bircuzu*“. Neke od njih su isto svoju djecu rodile u kući, a one koje su imale prijevoz do grada, rodile su u bolnici. Krajem šezdesetih godina, većina žena išla je rađati u bolnicu pa seoske babice više nisu imale posla. Nadalje, one kažu da se dijete svega par dana nakon poroda nosilo krstiti i upisat u općinu jer su nekada djeca češće umirala u prvih mjesec dana pa, kako kazivačica kaže, *neka umre kao dete Božje*. Na krštenje se dijete nosilo u jastuku, ali bez majke. Majka je tek četrdeset dana nakon poroda išla na „*uvađanje*“, tj. muž ju je uvodio prvi put nakon poroda u crkvu. Do tog dana, roditeljica nije nigdje išla niti išta radila.

Danas se krštenja slave kao i kirbaji, a nekad čak kao i mali svatovi. Postojala su brojna vjerovanja o trudnoći i porodu pa se tako u Vođincima i Ivankovu vjerovalo da ako žena, koja još nije trudna, vidi neke životinje kako se pare, roditeljica će za deset ili jedanaest mjeseci. Žena ne smije tajiti trudnoću jer će rodit mrtvo dijete.

Još neka vjerovanja o trudnoći i porodu prema Lovretićevim zapisima: 1. kad trudna žena od koga što zaišće, mora joj dati, jer će dobiti jarac na oko. 2. Ako bi se potepla i upala, ko ju vidi, ne smije viknuti; ako na nju vikne, pa se ona prene, prezat će joj se dite u snu. 3. ne smije ništa kradom jesti; jer ako ju ko zateče, a ona se prene i maši se rukom gdigod svoga tila, ostat će ditetu na onom mistu znak onakav, ko što je ta stvar, pri kojoj su je zatekli. 4. ne smije trudna žena vidit mrtavca, jer će dite biti blido; ako mora ići mrtavcu, sveže oko vrata crveni končić i metne crvenu jabuku u nidra, da dite bude rumeno. 5. ne smije gledati razroka čovika jer će dite biti razroko itd... (Lovretić, 1980; 329).

6.2. Svadba (svatovi)

Najvažniji događaj u životu svakog pojedinca sigurno je vjenčanje. Često su svatovi bili unaprijed dogovoreni, a ponekad mladenci nisu ni poznavali svog odabranika do samog obreda vjenčanja. Tako je bio slučaj i kod kazivačice iz Vođinaca. Njezini roditelji nisu dali da „ide“ sa svojim izabranikom, već su je dali drugome. Na kraju je, govori ona, pobjegla od kuće sa svojim dragim, a s tatom se pomirila nakon dugo vremena.

Nekada su momci morali ići u kuću prosit djevojku, a često su sa sobom povelili još momaka i razne poklone. Nakon prosidbe, koja uglavnom dobro prođe, večera se pa se pjeva i veseli. Svekrva bi tri „nedilje“ obilazila snaju i nosila *korpu* s kolačima, pitama, voćem i slatkišima. Kazivačice iz Mikanovaca govore: *Mi smo ti bile prošene...Dolazio je galogaža s mladoženjom. onda, ako si se ti obećala, on pita roditelje, pa njegovi dolaze na dogovor...pa ti svekrva nešto kupi kad dođe na dogovor...onda se nosili kolači u korpi. Pa se ubacuje druga kazivačica; tri nedilje se navišćivalo...i svake nedilje je neko dolazio od njegovi...roditelji, tetke...strine...zauva je dolazila sa svekrom i svekrim...pa se slama palila kod mene na zaručama..ma joj..to j' bio užas...da se zna da se cura prosi...E onda, uvijek se gledalo da ti budu glasoviti sviračli u svatovima. pa se pjevaju svatovci..* Udavača i njena obitelj imali su jako puno poslova za obaviti prije svatova. Heklali su se stolnjaci, radile se šlinge i peškiri. Danas je ovaj običaj značajno izmjenjen, a slavi se kao „zaručice“. Na zaručicama ima puno ljudi, sviraju tamburaši, večera je bogata, a sve to traje do zore. Svatovi su obično počimali već u podne. Prema riječima kazivačice iz Mikanovaca i Vođinaca, svatovi su se redovito „tračili“ od Mi'olja do kraja jeseni kad već počinje Advent.

„U

Slavoniji su seljani iz ekonomskih razloga izabrali bogatu jesen za održavanje svatova...valja nahraniti sve goste, a njih u svatovima neće bit malo...“ (Njikoš, 1970: 48).

Mladoženja sa svojim gostima u povorci ide po mladu pjevajući svatovce i bećarce:

Alaj volim ići u svatove

Još u one di je janje moje

Nemoj draga da ti žao bude,

Kad te moji svatovi probude.

Eno šora di je dika moja

I kućara di mi dika spava

Bože mili, alaj je milina

Ko dočeka da oženi sina.

U svatovima se bećarci pjevaju između svatovskih obrednih pjesama, za vrijeme odlaska na vjenčanje, po povratku s vjenčanja i u kolu. Bećarci su u svatovima uvijek namjerno glasni, odrješiti i onaj koji počinje pjesmu, počinje ju s namjerom da ga čuju cijeli svatovi i ostali. Svatovske povorke su uvijek glasne, bučne i vesele upravo, *da se zapamti dan kad se ko ženio ili udavo.*

Kod mlade, cure kite svatove ružmarinom, kuvačice nude rakijom i vinom, a djever ide kupovati mladu. Nakon malo druženja i čašćenja, otac i mati (u nekim drugim selima kum) daju blagoslov kćeri, a prijateljice pjevaju:

Prvu čašu pije druga, traži blagoslov

Daj blagoslov mili dado, otić' ću ti ja

Progovara stari dado iza trpeze

Prosto, prosto, mojoj kćeri odnijet blagoslov

Drugu čašu pije druga, traži blagoslov

Daj blagoslov mila mamu, otić' ću ti ja

Progovara stara mama iza trpeze

Prosto prosto mojoj kćeri odnijet blagoslov

Nakon što kum kaže: *Naša mlada treći put traži blagoslov, druge pjevaju*

Treću čašu pije druga, traži blagoslov

Daj blagoslov sva rodbino, otić' ću vam ja

Progovara sva rodbina iza trpeze

Prosto, prosto našoj Mari (kažu ime) odnijet blagoslov

Prilog *prosto* je vjerojatno nastao od glagola *prostiti*, ali su to žene vjerojatno kroz godine preoblikovale jer ovako nema smisla. U nekim drugim krajevima se pjeva *Prosim, prosim mojoj kćeri odnijet blagoslov*. Iz tog razloga mislim da je to nastalo tako da se nešto krivo čulo ili nije razumjelo pa je tako i ostalo bez obzira što nema smisla. Kad sam pitala žene zašto je to tako, rekle su: „ *A šta ja znam, pa tako se to pevalo*“. Blagoslov su uvijek pjevale prijateljice od mladenke.

Svatovska povorka kreće prema crkvi i pjevaju se svatovci i bećarci:

Zbogom ostaj, zelena avlijo

Dosta te je dika obletio

Aoj snašo, reci na rastanku

Jel ti žao ostaviti majku?

Nakon vjenčanja obavezno je bilo kolo na ulici ispred crkve:

Udala se drugarica naša

Pričat će nam kakoj' biti snaša.

Aoj drugo, i ti si budala

On se šali, ti bi se udala.

Savio se ružmarin pa visi

Aoj drugo, više cura nisi.

Kazivačice iz Starih Mikanovaca su mi rekly da su na odlasku mlade od kuće znale pjevati pjesmu *Odbi se biser grana od jorgovana*.

Odbi se grana od jorgovana

I lijepa Smilja (ime mlade) od svoje majke...

Lijepu Smilju izvedoše,

sa svirci je ispratiše!

Svi je redom izljubiše,

samo svircu ne dadoše...

Al' je svirac mudar bio,

za livču se u'vatio,

U kola je uskočio

pa je Smilju poljubio

Stala nogom na potegu

pa sve veli neću,

A na kuma namiguje,

da se kola kreću...

Daljnji tekst nisam zapisala jer kazivačice nisu više bile sigurne kako dalje ide.

Svatovi su nekada bili znatno manji nego danas, brojalo se dvadesetak kola, a to bi odgovaralo otprilike 120 ljudi. Večera je bila kod mladoženje u kući, u dvorištu pa zato i nije moglo biti više gostiju. Redovito su u svatove nakon večere dolazili *penđeraši*, nenajavljeni i nepozvani gosti, ali uvijek su dobrodošli. Za njih nije bilo mjesta za stolom, ali uvijek su ponuđeni jelom i pićem, a i plesali su.

U Ivankovu je Jerković Mata zapisao bećarce (ne nužno svadbenog sadržaja) u šokačkim svatovima:

Alaj imam umiljato janje

I u crkvi namiguje na me

Ej, poljubi me i ujedi diko,

Samo pazi da ne vidi niko!

Nisam znala, nisam virovala

Da je tako poljubiti slatko! (Grgurovac, 2005)

Svatove pred mladoženjinom kućom u kapiji čeka korito i u njemu malo vode. Svaki uzvanik je morao platiti prijelaz preko „korita“ jer je to bila nagrada kuvačicama koje su svatovima pripremile dobro jelo. Svatovi bi tada zapjevali kuvačicama:

Kuvačice, dajte nama čorbe,

Friške, ladne, mi smo jako gladne (Njikoš, 1970: 54)

Isto tako, pjevalo se i svekrvi:

Svekrvice, otvaraj kapiju,

Evo stiže snaja u avliju!

Svekrvicu ujela mi zmija,

Plakala bi, ne mogu od smija!

Svekrvice, dobro se priredi,

Stiže snaja, visit ćeš na gredi!

Zabilježen je i ponovno obnovljen običaj *prisivatica* u Starim Mikanovcima, a izvodi ga KUD „Šokadija“ iz Mikanovaca.

Kad svatovi od mladoženje odu po kuma i mladu, kuvačice i kuvači bi između sebe odredili nekoliko žena i ljudi, tj. prisvatice koj moraju ići do mladine kuće, pjevati,

zafirkavati i veseliti svatove. Prisvatice sa sobom nose buket (kitu cvijeća), bebu u jastuku (vidljivo muško) koju je navodno kum ostavio jednoj od žena, našaranu tortu (nerijetko šuplji panj) za mladine kuvarice i, naravno, vina i rakije. Obavezno se nosi i velika kuvača te koji tanjur i lonac za proizvodnju buke. Kuvači se kroz selo voze u kolima, a svoj dolazak u mladinu kuću najavljuju pjesmom, bukom i pocikivanjem. Prisvatice pjesmom najviše zadirkuju kuma, domaće kuvače i kuvarice, punicu i punca, ali i mladence. Od svatova prikupljaju novac za ostavljeno siroto dijete govoreći svima kako im je to kum ostavio. Glavna prisvatice, ona koja nosi bebu mora biti spretna na jeziku, šaljiva i vrlo dosjetljiva. S prikupljenim novcem kere se pred sviračima, a ponekad pokriju i dio troškova za kolače i sl.(Raić, 2016: 160).

Najčešći svatovci:

Stari svat nam ovu priču znade,

'vo je dite ostalo bez dade.

Kume mili, ti ga se ne stidi,

Ne viruješ, dođi ovo vidi.

Vidi kuma, vidi mu kaputa,

Sve na kredit, rano moja ljuta.

Jedi, kume, i mesa i sosa,

Samo nemoj umočiti nosa.

Stari svate i debeli kume,

Peče vam se od godinu june

I kobila što vas je vozila.

Stari svate, na duvaru sate,

Ajmo leći, pa ću te nateći.

Kuvarice, kakva vam je sarma,

Nit je slana, nit je zafrigana.

Kuvač daje kuvarici jaje,

Uzmi jaje što ti kuvač daje.

Kuvarice, bi l' ti malo moga

Ispod peći kruva pečenoga.

Oj kuvaču, bi l' ti malo moje

Crne boje za cipele svoje.

Punica je počastila zeta,

Ispekla mu jezik od pileta

I još kaže: Najedi se, vraže!

Slika 13. Kuvarice s tortama u svatovima, Stari Mikanovci (Raić, 2016:142)

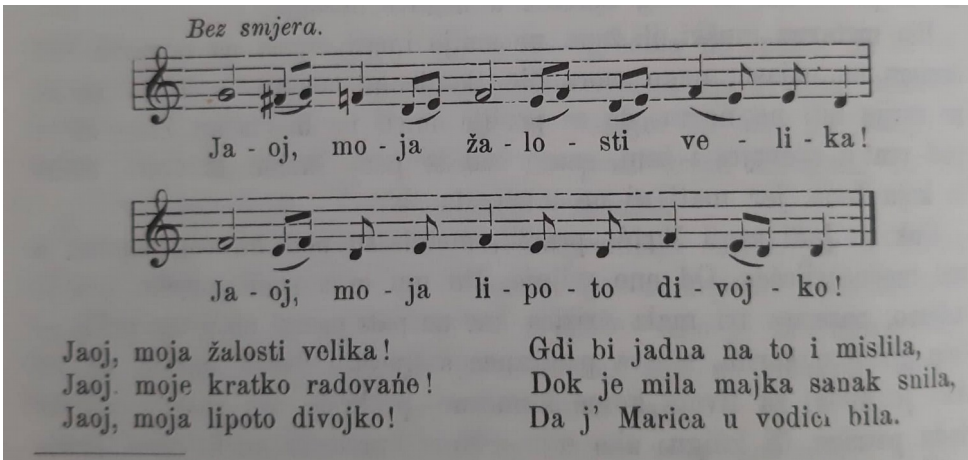

Slika 14 . Svatovski običaj *Prisvaticice*, KUD „Šokadija“, Stari Mikanovci na priredbi *Mladost i ljepota Slavonije*, veljača 2015.

6.3. Smrt i ukop

U devetnaestom je stoljeću, prema Lovrtičevim zapisima, u Slavoniji bilo jako puno običaja i vjerovanja koji se odnose na bolest, smrt i ukop. Međutim, u ovome je radu riječ o novijim običajima pa nema smisla nabrajati ih, a ionako ih je bilo toliko da ne bi ni stali u ovaj rad. Ipak, nešto se od toga održalo do danas, u manjoj ili većoj mjeri izmjenjeno. Tako danas postoji običaj da dok mrtvac leži u sobi, kraj njega cijelo vrijeme gori svijeća, jer se vjeruje, da svaki čovjek ima na nebu svoju svijeću, pa kad čovjek umre, onda se i ta svijeća gasi. Zato mu je ova zamjena za onu svijeću što mu je na nebu gorjela. Kad se dijete rodi, pokaže se na nebu nova zvijezda, tako da se se svatko rodi pod nekom zvijezdom (Lovretić, 1980). Također, kad netko umre, netko iz kuće mijesi kruh koji je plosnat i u poli uboden, a mora ih biti neparan broj, da nitko te godine u kući ne umre (ovaj običaj je očuvan samo ponegdje još u Otoku). Kad je netko umro, okrenula su se sva ogledala u kući da se mrtvac ne vidi pa da se ne vraća za svojom slikom. Kad mrtvoga na odru sprema, zaplače nad njim, tko mu je najbliži, pa onda za njim i drugi. Dolaze iz sela znanci, pa jadikuju i oni, a bude, da dođe tkogod, tko nije ni rod, ni pomoz Bog, pa plače nad mrtvim, ali takvom se i seljani narugaju. Obično bude i pića kod mrtvaca, pa se to gdjetko i požuri, da se malo napije (Lovretić, 1980: 382).

Pláč za djevojkom koja se utopila 1896.godine

Bez smjera.

Ja - oj, mo - ja ža - lo - sti ve - li - ka!

Ja - oj, mo - ja li - po - to di - voj - ko!

Jaoj, moja žalosti velika! Gdi bi jadna na to i mislila,
Jaoj, moje kratko radovanje! Dok je mila majka sanak snila,
Jaoj, moja lipoto divojko! Da j' Marica u vodić bila.

Slika 15. Zapis pjesme naricaljke, *Otok* (Lovretić, 1980:382)

Tekstovi koji se su se izgovarali uz plač i jadikovanje zovu se *jadikovke* ili *naricaljke*. Nekada je bio običaj da na ukop dođu seoske *narikače* pa jadikuju i plaču za pokojnikom. Najčešće narikače nisu bile ni u kakvoj vezi s pokojnikom pa su bile plaćene da jadikuju. U mrtvačnici su jadikovale, a na sam čin ukopa u grobnicu je bio vrhunac plača pa su znale plakati do te mjere da bi danas to bilo komično.

Tako je Lovretić zapisao naricanje majke kad umre sin momak:

Jaaj, moja jabuko zelena/ koja nisi do vrimena došla,/koja nisi ni dozriti mogla!// Jaaj, moja jabuko zelena,/jaaj moje momče neženjeno,/ Koje majka oženila nije!//Crna zemljo, prosto ti ne bilo,/Što odmami jadinka od majke!// Oj težaku mile majke svoje,/vridno srce mile majke svoje (Lovretić, 1980; 384).

Ovako se plače za ocem:

Gorke rane i žalosni dane, Što m' uevil roditeļ jedini. Žalost plače sirotica Anka, Što j' ostala sirota nejaka. Ta što si mi, dado, učinio, Zašto si me mladu ostavio, Ostavio slabu i nejaku, Neuputnu i nenaučenu? Kud pogledam očima svojima, Nigdi nema roditeļa moga. Svi se naši po avliji šire, A sirota svagdi zatepena, A sirota svakom pod nogama. Svi su, dado, siti i napiti, A ja jadna i žedna i gladna. Da mi nije moje mile majke, I gorje bih još sirotovala. Jaaj dado, dobro priveliko! Jaaj dado, oj slobodo moja! Jaaj dado, milosti velika! Jaaj dado, oj žeļo svagdaņa! Jaaj dado, slabo te i pamtim,	Malo ti se i sićam dobara, Kad sam jadna nejaka ostala, Od četiri godinice dana, Samo znadem tugovati maļa, Kad pogledam u drugu dićicu : Svaki svoje za rućicu voda, A ja svoga milog dade nemam, Milog dade, sveg dobra na svitu. Sad je evo treća godinica, Kako sam ti mala škularica : Čiko, dado svu dieu odiva, Samo mene sirotica majka. Sunce jarko, posluži me malu, Pozdravi mi sve živļenje moje! Sunce jarko, dadi mi se javi, Pozdravi ga od sirote Anke : Da je Anka za nim tugovala, Da je seka na grobu plakala, Da je seki malo odlanilo, Što j' po jarku dadu pozdravila, Jer do něga nitko doć ne može, Samo zraka od sunašca jarka.
--	---

Slika 16. Otok (Lovretić, 1990; 387)

U Vođincima i Starim Mikanovcima pjevala se pjesma *Zbogom, dragi roditelji* prije nego sprovod krene. Kazivačice kažu: *Ma to se pivalo tako lipo..od samice skroz do groblja..to se stalno pjevalo..i to tako, kamen bi zaplako..* Napominju da to nije bilo naricanje, nego su njih četiri išle na svaki sprovod i bile su plaćene da pjevaju pjesmu *Zbogom, dragi roditelji*.

Zbogom, dragi roditelji

Zbogom, dragi roditelji, braćo, sestre, prijatelji,

i susjedi ljubitelji.

Ja se od vas sada dijelim, i sa svijetom veće cijelim,

sastajem se s Bogom milim.

Na ljubavi vašoj hvala, za svu službu i ostala,

za velika i za mala.

Kog sam igda uvrijedio, dok sam s vama živ hodio,

neka bi mi oprostio.

I vi moji ukopnici, braćo, sestre, uzovnici,

predajte me sad grobnici.

Vi molite za me Boga, da po smrti Sinka svoga,

oprosti me grijeha moga.

Da mi dade milost svoju, k sebi primi dušu moju,

da počivam u pokoju.

O Isuse, spomeni se, da ti za me namuči se:

sad putniku smiluj mi se.

Po dobroti mene sudi, Otac dobri griješnom budi,

i dušu mi ne pogubi.

Teb, Isuse, dušu dajem, tebi sebe sveg predajem,

i u tebi vas ostajem.

Dušu moju k sebi zovi, da uživa život novi,

što svetima ti zgotovi.

Tijelo moje nek počiva, zemlja zemlju nek pokriva,

dok u stane na sud živa.

(Svirac, 2016:53)

Posebne riječi ove pjesme bile su ako umre netko oženjen, ako je netko imao djecu, djetetu koje ima oca ili majku, ako je neka pokojnica bila djeвица itd.

Onda govore da su pjevale pjesmu *U rajske dvore odveli te anđeli*, i to dvoglasno, prvo počimajla, onda *pratnja* (drugi glas). Pjesmu sam zapisala onako kako sam čula, kazivačica nije baš najtočnije otpjevala:

U rajske dvore odneli te anđeli

Svetlo života s tobom u Boga

Život imali vjekovječni...

Slika 17. Sprovod mlade snaše iz kuće Petričević, Stari Mikanovci (Raić, 2016: 145)

Slika 18. Ukopnici, Stari Mikanovci (Raić, 2016:145)

7. PJESME KROZ GODINU

Ljudi su se kroz godinu družili na raznim privatnim okupljanjima, nekim kućnim radovima i općenito su se mladi družili vani. U ono vrijeme nije bilo nikakvih medija (ni televizora) i više se pjevalo u društvu. Danas se sigurno nigdje u Hrvatskoj neće naći

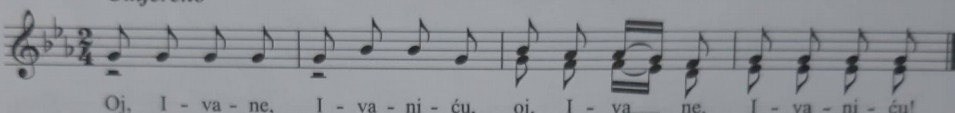
mladi kako pjevaju vani (osim vesele mladeži na povratku iz noćnog života). Redovito su se u jesensko doba okupljale cure i žene jedne kod drugih na čijanju perja ili na prelu. Tako su nastale brojne pjesme u kojima se hvale svojim radom, dozivaju momke i zazivaju sreću u ljubavi. Te pjesme su se uvijek izvodile samo vokalno, *a cappella*. Često su se izvodili i napjevi za dva ili tri glasa. Njih se izvodilo tako da jedan pjevač ili pjevačica (počimajla) započne napjev, a drugi se i treći pjevač (ili svi ostali) priključe tijekom ili nakon prvog stiha. Takav je primjer pjesma *Ej, kad sam sinoć išla iz dućana* (Svalina, 2013).

Karakteristični način pjevanja u svim selima okolice Vinkovaca je tzv. *pjevanje na bas*. To je dvoglasni način pjevanja pri čemu se misli prvenstveno na onaj njegov tip kod kojega se interval čiste kvinte javlja upravo na završecima glazbenih strukturnih cjelina. Osim navedenog, pojedini autori ističu i obaveznu solisticu (počimalju) ili solistu koje prati skupina pjevača, glasno, grleno pjevanje prateće dionice, polagan, otegnut način izvođenja i "cifranje" vodeće dionice, postepeno kretanje glasova koji oblikuju dijatonske tonske odnose, pretežno osmerački ili deseterački stih (Ceribašić, 1992: 298). Iako je ovaj opis načina pjevanja više glazbenog karaktera, valja ga ovdje napomenuti. A *cappella* se pjevalo u narodu u različitim prigodama, i u kući i izvan nje. U kući se pjevalo najviše u kasnu jesen i zimu kada vani nije bilo puno posla (npr. na čijalu ili na prelu). Pjevalo se a *cappella* i izvan kuće: pod prozorima (pendžerima), pred kapijama i na ulici. Na otvorenom se pjevalo bez instrumentalne pratnje i uz tzv. šetana kola. Kao primjer takvoga kola izdvaja se šetano kolo iz Starih Mikanovaca *Oj, Ivane, Ivaniću* (Svalina, 2013:162):

Oj, Ivane, Ivaniću

Stari Mikanovci, 1988
Notni zapis: J. Njikoš

Umjereno

Oj, I - va - ne, I - va - ni - ću, oj, I - va - ne, I - va - ni - ću!

Oj, Ivane, Ivaniću, oj, Ivane, Ivaniću!

Oj, Ivane, Ivaniću, oj, Ivane, Ivaniću!
Stani s tobom divanit ću, stani s tobom divanit ću.
Nije meni do divana, nije meni do divana,
Ni mom konju do stajanja, ni mom konju do stajanja.
Da je meni čaša vina, da je meni čaša vina
I mom konju šaka sina i mom konju šaka sina.
Onda bi' ja junak bio, onda bi' ja junak bio,
Pa bi' s tobom divanio, pa bi' s tobom divanio.

Slika 19. Zapis šetanog kola iz Starih Mikanovaca (Svalina, 2013:162)

Kad sam pitala kazivačice jesu one baš hodale i pjevale kroz selo rekle su: *Jesmo, mi smo se skupljali pa smo išli, svako je imo svoje di je imo društvo...Mi smo vamo iz Podgajci, e sad di je Mara imala svoj skup..ne znam...Pa se Mara nadovezuje: Prid kućama, prid kućama..Pa teta Ana: E onda, tu su igralo, pivalo..pa kad nam to dodija..onda mi lipo nako čoporativno, pa kroz selo..opali bećarac..pa tamo donekle negdje kod crkve pa nazad...nediljom smo išli poslje večernje mise, fino se ponoviš u drugu robu pa onda na igru...nije to bilo ko sad, u dest, jedanajst tek ić..mi smo tam bili do deset.*

Običaj koji se redovito održavao, ne samo u Mikanovcima nego i u drugim selima, jest *čijalo*. Prije je u selu bilo puno gusaka. Držali su ih ljudi zbog mesa i masti, ali i zbog perja. Obitelj koja je imala žensko dijete morala je pripremiti miraz koji će udajom cura ponijeti u momkovu kuću. Uz sobu (*krevet ,psiha, i šifunjer*), obavezno su u *miraz* išli veliki i mali jastuci, jorgan i *perina*. A perje se *čijalo* zimi. Domaćica odredi večer kada će biti *čijalo*, jer je to bio jedan od najljepših oblika druženja mladih. Osim što su pjevale razne pjesme, cure su zbijale šale, govornice o momcima, di će se udati, prepričavale dogodovštine, a bilo je i prkosa (Raić, 2016: 162): *Ti furtom o tuđem perju, a tvoje bi moglo otić perjarima u kola ili baji za zakitit šubaru*. Za perje bi rekle: *Ne valja kad je nadržano i zašiljito, a ni kad je mekano* (prema Kovandžić, 1989, u Raić, 2016: 162). Na ariju pokladovca ili drumarca pjevale su stihove poput:

*I sinoć sam bila na čijalu
i vidila svoju bilu lalu.*

*Sterem krevet visok do tavana,
dojdi diko da ne spavam sama.*

*Vid' momaka, vidi kukavaca,
'aj'mo, cure, tražit' udovaca.*

*Ja curica, mama udovica,
svaku večer dolaze trojica.*

*Jedan meni, jedan mojoj neni,
jedan snajki, da ne kaže majki.*

Čijala su bila prilika da mladi igraju i pjevaju pa su se tako najčešće igrala kola: *Ljubi kolo*, *Velike nevolje*, *Mista*, *Aj na livo* i *Kolo*, kako se u Starim Mikanovcima nazivalo današnje *Šokačko kolo*.

Slika 20. Čijalo u Mikanovcima (Raić, 2016: 163)

Još neke pjesme koje su se obično pjevali na čijalima, prelima i ostalim druženjima:

Šuščaj, diko, oko mog kućara
/Stari Mikanovci/

Po pjevanju počimajle Ane Fiković, rođ. 1938.

Notni zapis: Tihomir Damijanović
Tonski zapis: Tomislav Raić

Su-ščaj, šu-ščaj, di-ko, o-ko, o-ko mog ku-ća-ra

Su-ščaj, šu-ščaj, di-ko, o-ko, o-ko mog ku-ća-ra

*Šuščaj, šuščaj, diko,
oko, oko mog kućara.*

Šuščaj, diko, oko mog kućara.
Samo pazi, da ne čuje mama.
Ako čuje, iza' ću i sama.

Slika 21. Notni zapis pjesme *Šuščaj diko oko mog kućara* (Raić, 2016:151)

Dojdi, diko

Oj, dojdi, diko, meni na posilo.

Oj, da poljubim tvoje lice milo.

Oj, dojdi sada, il nemoj nikada

Oj, da ne pukne srce iznenada.

Di bi bio stari čika, dika

Di bi bio stari čika dika,

Svagog sveca brkove zasjeca.

Crn konac, crn gajtan, crna cura, crn deran.

Kolo maleno, igralo bi veselo. (pripjev iza svakog stiha)

*'Di bi bila stara baba, frajla,
kada ne zna ni da se namalja.*

*Lipo stoji sitna pletenica,
dok je cura mlada divojčica.*

*Da je babi zabost sto igala,
nikad lipše ne bi joj stajala.*

Kad sam jednu kazivačicu pitala za pjesmu *Ja sam cura šokačka*, odgovorila mi je da su to pjevale tamo u Otoku i Komletincima, *one su se volile falit*:

Ja sam cura šokačka

Ja sam cura šokačka, /Suknja mi je dugačka../Volila bi da je kraća /Al ne daju braća

*Da je višnja ko trešnja, /Ja bi bi bila najlipša!/Trešnja sladi, višnja kisi/Moja diko, di si?
Sitna kiša padala, /Moja dika plakala./Što joj nisam sinoć kazo: /„Zbogom moja mazo“!*

Muški su obično pjevali, osim bećaraca i svatovaca, pretežno ljubavne i pastirske pjesme kao što su: *U livadi pod jasenom, Ej, kad su stari svinje žirovali, Lego čoban na zelenu travu, Predite prelje, Sinoć kad je pao mrak, Slavonijo, zemljo plemenita* i dr.

Pjesma *Predite prelje* dobila je također visoke ocjene i pohvale za izvedbu na nosaču zvuka *Ide dika, kapu najerio* KUD-a „Šokadija“ iz Starih Mikanovaca.

Predite prelje

Predite prelje, vezite velje...

Da udamo našu milu, jako daleko...

Za koga mila ćeri? Za svinjara, majko...

Za svinjara, mila majko, neću, neću poći ja..

U svinjara svinje gude, spavat se ne da...

Predite prelje, vezite velje..

Da udamo našu milu, jako daleko...

Za koga mila ćeri? Za seljaka, majko

Za seljaka , mila majko, hoću, hoću majko ja

U seljakagaće , debela pogača.

8. ZAKLJUČAK

Spomenula sam kako je u današnje vrijeme teško pronaći stare ljude jer ih je sve manje i što ih ima, već su stari i pomalo zaboravljivi. Zbog raznih razloga, ili nisu voljni, ili ne mogu nešto otpjevati ili točno ispričati. Kulturno – umjetnička djelatnost u svim selima ima zadatak očuvati tradicionalne pjesme i običaje pa su tako neki manje, a neki više uspješni. Od sela koja se spominju u ovom radu, ističu se Stari Mikanovci jer se rad seoskog KUD-a pokazao iznimno uspješnim zbog rada na izvornom folkloru, a ne koreografiranom. Upravo ovakav način rada je ispravan kako Slavonija ne bi izgubila svoj identitet i simbol, ali zahtjeva ogroman trud svih seljana počevši od članova KUD-a, starih kazivača, ali i svih ostalih koji podržavaju njihov rad. Čitajući literaturu za ovaj rad, primijetila sam da su zapisi istih pjesama, npr. pjesma *Tri jetrve*, zapisani u više sela. Jako je teško, gotovo nemoguće, sa sigurnošću utvrditi u kojem je selu koja pjesma prvi put zapisana, ali mještani se uvijek vole hvaliti da je u njihovom. Neke su stvari nekada bile bolje, neke lošije pa npr. brakovi su ponekad bili dogovoreni, a svadbeno veselje trajalo je više dana. S druge strane, ljudi su imali više vremena za rad, za druženje i pjesmu. Danas se zbog užurbanog načina života, novca, modernizacije i globalizacije, ljudi gotovo i ne druže.

Tradicijske pjesme postoje u cijelom svijetu otkako je i čovjeka pa je za zaključiti da su pjesma i ples nešto što je čovjeku urođeno i potrebno je modernom čovjeku naći prostora za to, bio on talentiran za pjesmu i ples ili ne.

Slavonija je svoj kulturni identitet izgradila upravo na bećarcu, kratkoj lirskoj *pismici*, koji je često medij prenošenja trenutnog političkog mišljenja i javnog života zajednice. On je najčešće i autoreferentan jer pojedinac uvijek pjeva o svom osobnom stanju, npr. ljubavnom ili poslovnom. Zbog slobodne forme i jednostavnog izraza, šaljivosti i provokativnosti, bećarac će dugo ostati popularan i među mlađim generacijama, stoga ne treba strahovati da će njegova tradicija izumrijeti. Danas se ipak pronalaze načini da se mladima približi folklor i usmena tradicija, ne samo Slavonije, nego cijele Hrvatske, pa je tako ansambl Lado preveo tradicijske pjesme u modernije, elektronsko ruho kako bi ju približio široj publici.

9. MANJE POZNATE RIJEČI

Taraba – drveni plot oko seoskog dvorišta

Gumno – mjesto na kojem se vrši ili mlati žito

Šupa – spremište

Sepet – koš od šiblja koji se nosi na leđima ili u rukama

Čardak – spremište na stupovima, za kukuruz

Bircuz – birtija, krčma

Šlinga – vrsta ručnog rada, najčešće ukras za suknje i košulje

Peškir – komad tkanine, u ovom kontekstu je ukras u svatovima

Penđeraši – nenajavljeni gosti

10. KAZIVAČICE

Anica Frković (po selu Ana Ivšina) – domaćica, seljanka. Rođena u Starim Mikanovcima 20. 09. 1938. Adresa: Sv. Nikole 24, Stari Mikanovci

Marija Milošević (po selu Rega Đukina) – domaćica, seljanka. Rođena u Starim Mikanovcima 02. 10. 1939. Adresa: Matije Gupca 108, Stari Mikanovci

Eva Marošević – rođena u Vođincima 1941.

Eva Kovandžić - rođena u Vođincima 1934.

Mara Dučmelić – rođena u Vođincima 1939.

11. LITERATURA

1. Ceribašić, Naila, *Norma i individuacija u deseteračkim napjevima s područja Slavonije*, Narodna umjetnost 31, 1994, 145 - 282.
2. Ceribašić, Naila, *Slavonska folklorna glazba kroz koncepcije smotri i istraživanja*, Narodna umjetnost 29, 1992, 297 – 322.
3. Ferić, Mihael, *Bečarac – tradicijski vokalno – instrumentalni napjev na deseteračke stihove*, 18. Seminar folklor panonske zone, Vinkovci, 2013, str.86.
4. Ferić, Mihael, *Tambura u folklornoj glazbi Slavonije, Baranje i Srijema*, 2. Seminar folklor panonske zone, Vinkovci, 1997, str.27.
5. Gavazzi, Milovan, *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*, Hrvatski sabor kulture, Zagreb, 1991.
6. Grgurovac, Martin, *Slavonske pismice*, zbornik, Privlačica, Vinkovci, 2005.
7. Ivanković, Zdenka, *Običajne pjesme Komletinaca*, Matica hrvatska Vinkovci, Vinkovci, 2003.
8. Lovretić, Josip, *Otok: Narodni život i običaji*, pretisak Privlačica, Vinkovci, 1980.
9. Njikoš, Julije, *Gori lampa nasrid Vinkovaca*, Dukat, Privlaka, 1988.
10. Njikoš, Julije, *Slavonijo, zemljo plemenita*, Matica hrvatska Osijek, Osijek, 1970.
11. Raić, Tomislav, *Mikanovačka šokadija – tradicijski, kulturni i edukacijski značaj*, 21. Seminar folklor panonske zone, Vinkovci, 2016, 142 – 163.
12. Svalina, Vesna, *Vokalno – instrumentalna i a capella izvedba u tradicijskoj glazbi*, 18. Seminar folklor panonske zone, Vinkovci, 2013, 160 – 162.
13. Svirac, Manda, *Zapjevajmo danas – Vođinci, crkvene pučke popijevke*, Zagreb, 2016.
14. Vinkešević, Josip, *Narodni plesovi Đakovštine*, Zagreb, 1989.

